

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

СТОЙЧЕВА СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 43590/04)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

19 юли 2011 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

19/10/2011 г.

*Решението е окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията.
Може да претърпи редакционни промени.*

По делото на Стойчева срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Четвърто отделение), заседаващ като Отделение в състав:

Никола Браца (Nicolas Bratza), *председател*,

Свер Ерик Йебенс (Sverre Erik Jebens),

Пейви Хирвеле (Päivi Hirvelä),

Леди Бианку (Ledi Bianku),

Здравка Калайджиева,

Небойша Вушинич (Nebojša Vučinić),

Винсент А. де Гаetano (Vincent A. De Gaetano), *съдии*,

и Лорънс Ърли (Lawrence Early), *секретар на Отделението*,

след проведено закрито заседание на 28 юни 2011 г.,

постанови следното решение, прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 43590/04) срещу Република България, подадена пред Съда на 23 ноември 2004 г. на основание на чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българската гражданка г-жа Веска Димитрова Стойчева („жалбоподателката“)

2. Жалбоподателката, на която е предоставена правна помощ, се представлява от г-жа С. Стефанова и г-н М. Екимджиев – адвокати, практикуващи в град Пловдив. Българското правителство („правителството“) се представлява от своя агент – г-жа Р. Николова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателката твърди, че поради неизпълнение от страна на държавните органи на окончателно съдебно решение от 1997 г., с което се възстановява правото ѝ на собственост върху парцел земя, е лишена от правото си мирно да се ползва от своите притежания. Тя се позовава на член 1 от Протокол № 1 и на член 13 от Конвенцията.

4. На 11 декември 2008 г. председателят на Пето отделение решава да изпрати уведомление за жалбата до ответното правителство. Решено е също Съдът да се произнесе едновременно по допустимостта и по съществуването на жалбата (член 29 § 1). След преструктурирането на отделенията на Съда на 1 февруари 2011 г. жалбата е разпределена на Четвърто отделение.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателката е родена през 1937 г. и живее в град Пловдив.

6. Бащата на жалбоподателката е притежавал една четвърт от парцел земя в град Пловдив с обща площ 2 184 кв. м. В периода между 1954 и 1956 г. парцелът бива отчужден за обществени нужди. През 1956 г. бащата на жалбоподателката получава в обезщетение за отчуждения имот парцел земя в същия район, който през 1957 г. продава на трето лице.

7. След влизането в сила на Закона за възстановяване собствеността върху някои отчуждени имоти по Закона за териториално и селищно устройство (наричан по-нататък за краткост „Закона(ът) от 1992 г.“ – вж. параграф 26 по-долу) жалбоподателката подава на 8 април 1992 г. до кмета на град Пловдив („кмета“) молба да се отмени отчуждаването и да ѝ бъде реституиран отчужденият имот като наследница на лицето, от което е бил отчужден.

8. Кметът отхвърля молбата ѝ, като се произнася, че имотът не би могъл да бъде възстановен на жалбоподателката, тъй като върху него е построен мост.

9. Жалбоподателката обжалва пред Пловдивския окръжен съд. В хода на съдебното производство назначено от съда вещо лице заключава през 1995 г., че инфраструктурното строителство, за чиито цели е отчужден имотът, е засегнало само част от него и остават 1 500 кв. м, които могат да се възстановят на бившите собственици. Към становището на вещото лице са приложени няколко скици.

10. С решение от 23 октомври 1997 г. Окръжният съд отменя заповедта за отчуждаване по отношение на една четвърт от 1 500 кв. м от имота в конкретните граници, отбелязани на представена от горепосоченото вещо лице скица (наричана по-нататък за краткост „скицата от 1995 г.“). Скицата е неразделна част от решението на съда. Страните по делото не са подали молба за преглед по реда на надзора (касационно производство).

11. Окръжният съд не е разгледал въпроса за полученото от бащата на жалбоподателката обезщетение за отчуждения имот. Въпросът не е повдигнат от общината в хода на съдебното производство, нито пък когато и да било след това. Изглежда, че жалбоподателката не е върнала обезщетението. Оказва се също, че след влизането в сила на решението от 23 октомври 1997 г. общината не е оспорвала на това или на друго основание собствеността на жалбоподателката върху четвъртинката от парцела с площ 1 500 кв. м, която е следвало да ѝ бъде върната.

12. Впоследствие жалбоподателката внася през януари 1998, 1999 и 2000 г. в община Пловдив няколко молби, с които изисква да се

изпълни съдебното решение от 1997 г. и по-конкретно да се включи върнатият имот в кадастралния регистър.

13. Общината установява, че скицата от 1995 г. не съответства на действащия подробен устройствен план и съдържа редица технически грешки, заради които е технически невъзможно да се включи върнатият имот в кадастъра. Затова на 9 ноември 1999 г. общината иска от Пловдивския окръжен съд да отстрани неизправностите. Съдът явно отказва.

14. През септември и ноември 2000 г. общината уведомява жалбоподателката, че е започната процедура за изменение на кадастъра съгласно чл. 32(1)(2) от Закона за кадастъра и имотния регистър, но заради редица технически грешки в скицата от 1995 г., които Окръжният съд е отказал да отстрани, е невъзможно да бъде издадена актуална скица-копие. Жалбоподателката е приканена да изиска от вещото лице, изработило скицата през 1995 г., да допълни липсващата в нея информация.

15. В писмо от 26 юли 2002 г. общината уведомява повторно жалбоподателката, че заради неизправностите в скицата от 1995 г. имотът не може да бъде регистриран в кадастъра и я информира, че регистрацията може да се осъществи, ако се заснемат на място материализираните граници на имота. За целта тя може да поиска съдействие от съдия-изпълнител.

16. Междувременно жалбоподателката изисква да ѝ бъде издадена заповед за изпълнение на съдебното решение от 1997 г. Молбата ѝ е отхвърлена и от Пловдивския окръжен, и от Върховния административен съд с окончателно решение от 24 септември 2002 г. Съдилищата са постановили, че съдебните решения за възстановяване на собственост върху имоти не подлежат на принудително изпълнение, тъй като предназначението им е преобразуване на правоотношение. Те имат конститутивен ефект и не съдържат изпълнителен диспозитив. Законът от 1992 г. не съдържа разпоредба за принудително изпълнение на окончателни съдебни решения от съдебен изпълнител.

17. На 2 декември 2002 г. жалбоподателката изисква от Пловдивския окръжен съд да разтълкува решението си от 1997 г. и да посочи метод за изпълнението му. Заседание на съда е насрочено за 14 април 2003 г. Резултатът от това производство не е ясен.

18. На 13 март 2003 г. по искане на съсобственик на въпросния парцел общината започва процедура за изменение на кадастъра, за да се регистрира нов парцел, който изглежда почти идентичен с частично възстановения през 1997 г. имот на жалбоподателката.

19. Неколкократно през февруари и май 2004 г. жалбоподателката изисква от общината да се заснемат на място материализираните граници на имота ѝ (трасиране на имота) или да бъде издадена служебна бележка в този смисъл. В отговор общината я уведомява, че

това е в компетенцията на местната служба по геодезия, картография и кадастър и ѝ напомня, че процедурата за включване на имота в кадастъра още не е приключила.

20. Междувременно, на 21 април 2004 г. жалбоподателката внася жалба срещу измененията на кадастъра и повтаря искането си за трасиране на имота. На 20 май 2004 г. общината отхвърля жалбата на жалбоподателката, тъй като не е посочила процедурни нарушения.

21. На 4 юни 2004 г. кметът дава съгласието си за горепосоченото изменение на кадастъра.

22. На 15 юни 2004 г. жалбоподателката обжалва, като посочва, че „не е съгласна с предложените изменения“ и повтаря искането си за трасиране на имота. Жалбата е отхвърлена от общинските власти, тъй като няма оспорени конкретни нарушения на процедурата.

23. На 19 август 2004 г. е издаден акт за непълноти и грешки в кадастралния план, с който се постановява регистрацията на нов имот в кадастралния регистър съгласно решението на кмета от 4 юни 2004 г. В акта жалбоподателката е посочена като една от съсобствениците на имота наред с три други лица и общината. Не е ясно дали изменението е направено в съответствие със съдебното решение от 1997 г. и границите, определени в скицата от 1995 г.

24. Като се позовава на акта от 19 август 2004 г., на 1 октомври 2004 г. кметът одобрява изменението на кадастъра. Жалбоподателката е уведомена, че може да обжалва в 14-дневен срок. Не е ясно дали е обжалвала.

25. Страните не са уведомили Съда за последващи развития след 2004 г. въпреки изричното изискване в този смисъл.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Възстановяване на собствеността върху отчуждени имоти

26. През 1992 г. е приет Законът за възстановяване собствеността върху някои отчуждени имоти по Закона за териториално и селищно устройство, Закона за плановото изграждане на населените места, Закона за благоустройство на населените места, Закона за държавните имоти и Закона за собствеността („Закона(ът) от 1992 г.”). Той урежда възстановяването на собствеността върху отчуждени имоти, които не са застроени и при изпълнението на определени други условия. Искането за възстановяване трябва да бъде подадено до кмета на общината, чийто отказ подлежи на обжалване пред окръжния съд. Решението на кмета е задължително за всички държавни органи (параграф 1, алинея 2 от Допълнителните разпоредби).

27. За да влезе в сила заповедта за възстановяване на собствеността, собствениците, които са получили обезщетение към момента на

отчуждаването, са длъжни да го върнат (член 6). В практиката си обаче националните съдилища са постановявали, че когато разглеждат искане за отмяна на отчуждаване, административните органи или съдилищата не са задължени да се произнасят по въпроса дали полученото за отчуждения имот обезщетение е върнато, тъй като задължението за това произтича директно от закона (Реш. № 239 от 17.03.1994 г. на ВАС по адм. д. № 3585/1999 г.; Реш. № 5425 от 19.10.1999 г. на ВАС по адм. д. № 3165/1999 г.). Затова връщането на обезщетението не е предварително условие за отмяната, а по-скоро следствие от влизането на отмяната в сила (Реш. № 9299 от 5.12.2001 г. на ВАС по адм. д. № 4699/2001 г., в обратния смисъл вж. Реш. № 3377 от 21.06.1999 г. на ВАС по адм. д. № 2047/1999 г.).

28. От друга страна, чл. 7(2) от Закона от 1992 г. предвижда, че ако при отчуждаването е получен в обезщетение друг имот и впоследствие е бил прехвърлен чрез сделка на трето лице, отмяната на отчуждаването не може да се допусне, освен ако полученият в обезщетение имот не се върне в имуществото на молителя, който след това може да го върне на държавата. В практиката си националните съдилища са постановявали, че когато при отчуждаване е получен в обезщетение друг имот и впоследствие е бил продаден на трето лице, поради което не може да се върне на държавата, отмяната на отчуждаването не може да се допусне. Възражение в този смисъл често бива повдигано от общините или от прокурорите, участващи в съдебните производства като трети страни, защитаващи интересите на държавата (Реш. № 5231 от 12.10.1999 г. на ВАС по адм. д. № 2890/1999 г.; Реш. № 3041 от 09.06.1999 г. на ВАС по адм. д. № 1210/1999 г.). Върховният касационен съд е постановил по едно дело, че въпросът за обезщетението по чл. 7(2) от Закона от 1992 г. трябва да се следи и разглежда служебно (*proprio motu*) от имащите правомощия да отменят отчуждаването административни власти и от съдилищата, разглеждащи жалби срещу откази за отмяна, (Реш. № 674 от 08.02.2001 г. на ВАС по адм. д. № 6979/2000 г.).

29. Българското реституционно законодателство, в т.ч. Законът от 1992 г., не предвижда конкретна процедура за изпълнението на решения или съдебни решения за връщане на отчуждени имоти на бившите им собственици.

30. Член 64(1) от Закона за общинската собственост предвижда, че общински имоти, които са върнати на бившите им собственици и които не са повече собственост на общината, се отписват от актовете книги и собствеността им се предава на бившия собственик.

Б. Кадастър

31. Кадастърът е информационна система за недвижими имоти, която се състои от регистри и кадастрални карти.

32. През съответния период приемането и изменението на кадастъра се урежда от Закона за единния кадастър на Народна Република България от 1979 г. („ЗЕКНРБ“) и Правилника за неговото прилагане („Правилника(ът)“).

33. ЗЕКНРБ и Правилникът предвиждат, че кадастърът трябва да съдържа, наред с другото, информация за границите, площта и вида на парцелите, на строежите върху тях и правото на собственост върху тях. По-голямата част от тази информация трябва да е посочена в актовете и договорите за недвижими имоти, като нотариални актове, договори за продажба, договори за право на строеж и други. Всички тези актове и договори трябва да са придружени от скица, издадена от териториалния кадастър (чл. 34 от Правилника). Държавните органи и националните съдилища са задължени да информират службите по териториалните кадастри, наред с другото, за всички станали им известни промени на собствеността и границите на частни имоти. Тези промени трябва да бъдат надлежно вписани в кадастралните регистри и кадастралните карти (чл. 13 и 14 от ЗЕКНРБ).

34. Считано от 1 януари 2001 г., ЗЕКНРБ е заменен от Закона за кадастъра и имотния регистър („ЗКИР“), който изяснява и доразвива разпоредбите по отношение на кадастъра. Член 49б, в сила от 2004 г., предвижда, че за издаване на нотариални и други актове, отнасящи се до права върху недвижим имот, се изисква скица-копие от кадастралната карта. Същото е предвидено и в член 2, алинея 3 от Наредба № 3 от 28 април 2005 г. за съдържанието, създаването и поддържането на кадастралната карта и кадастралните регистри, която урежда поддържането на кадастралните карти и регистри.

В. Закон за териториално и селищно устройство от 1973 г.

35. Съгласно член 32 от Закона за териториално и селищно устройство („ЗТСУ“), в сила между 1973 и 2001 г., различните устройствени планове на територията могат да се изменят, наред с другото, когато плановете съдържат съществени непълноти или грешки (член 32(4)) и при непълноти и грешки в кадастралните карти (член 32(2)). Във втория случай се изменят и устройственият план, и кадастралните карти. След влизането в сила на Закона за единния кадастър на Народна република България („ЗЕКНРБ“) през 1980 г. тази процедура се урежда от член 53 на този закон. Член 32 е заменен от член 134(2) от новия Закон за устройство на територията от 2001 г., който запазва възможността за изменения в устройствените планове в случай на непълноти и грешки. Когато грешките се съдържат в кадастралните карти, те трябва да бъдат отстранени най-напред по процедурата, установена в член 53 от ЗЕКНРБ.

Г. Закон за отговорността на държавата за вреди („ЗОДВ“) от 1988 г. и относима практика на националните съдилища

36. Относимите разпоредби и практика на националните съдилища във връзка с дела за обезщетения по Закона за отговорността на държавата за вреди (наименованието на Закона е променено по-късно на Закон за отговорността на държавата и общините за вреди („ЗОДОВ“)) са обобщени в решенията на Съда по делата *Любомир Попов с/у България* (*Lyubomir Popov v. Bulgaria*), № 69855/01, §§ 96-99, 7 януари 2010 г.; *Найденев с/у България* (*Naydenov v. Bulgaria*), № 17353/03, §§ 43-47, 26 ноември 2009 г. и *Мутишев и други с/у България* (*Mutishev and Others v. Bulgaria*), № 18967/03, §§ 93-96, 3 декември 2009 г.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1

37. Като се позовава на член 1 от Протокол № 1, жалбоподателката се оплаква, че въпреки възстановената собственост върху отчуждения ѝ имот по силата на окончателното съдебно решение от 1979 г. не е могла да се ползва от това си притежание заради неизпълнението от страна на държавните органи на съдебното решение от 1997 г.

Член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията гласи:

“Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накърняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.“

А. Допустимост

38. Правителството твърди, че жалбоподателката не е изчерпала всички налични вътрешноправни средства за защита, тъй като не е завела дело по член 1 от ЗОДОВ и не е предприела някои процедури съгласно член 32 от ЗТСУ от 1973 г.

39. Жалбоподателката възразява срещу този довод и твърди, че дело по ЗОДОВ не може да се счита за ефикасно средство за правна защита срещу отказа на общината да изпълни съдебното решение от 1997 г., тъй

като би могло да доведе единствено до обезщетение, но не би осигурило изпълнение на съдебното решение от 1997 г. Освен това, дори ако такова дело бе допуснато и бе присъдено обезщетение, нямаше да има гаранция, че общината ще изплати обезщетението, тъй като българското законодателство не предвижда средства за правна защита срещу отказа на държавен орган да изпълни съдебно решение.

40. Съдът припомня, че според член 35 § 1 от Конвенцията единствените средства за защита, които трябва да бъдат изчерпани, са онези, които могат да осигурят ефикасна защита срещу твърдяното нарушение (вж. *Сейдович с/у Италия (Sejdovic v. Italy)* [ГК], № 56581/00, § 45, ЕСПЧ 2006--II). Оплакването на жалбоподателката в настоящото дело е, че общинските власти не са изпълнили съдебното решение в нейна полза от 1997 г. и по този начин са осутили правото ѝ мирно да се ползва от своите притежания. Съдът счита, че завеждане на дело по ЗОДОВ не би осигурило ефикасна защита за оплакванията на жалбоподателката, тъй като би могло само да ѝ присъди парично обезщетение, но не би могло да принуди пряко властите да предприемат необходимите действия за гарантиране изпълнението на окончателното съдебно решение от 1979 г. (вж., *mutatis mutandis*, делата *Ямридис с/у Гърция (Iatridis v. Greece)* [ГК], № 31107/96, § 47, ЕСПЧ 1999—II, *Кирилова и други с/у България (Kirilova and Others v. Bulgaria)*, №№ 42908/98, 44038/98, 44816/98 и 7319/02, § 116, 9 юни 2005 г. и *Любомир Попов с/у България*, § 106, цитирано по-горе).

41. Освен това правителството не представя копия от решения на национални съдилища, в които са присъдени обезщетения за вреди по ЗОДОВ като удовлетворение в случаи на забавена реституция по Закона от 1992 г. Съдът отбелязва също, че няма доказателства завеждането на дело по ЗОДОВ да представлява ефикасно средство за защита в случаи на забавено възстановяване на собствеността върху национализирана земеделска земя, особено като се има предвид липсата на трайно установена практика, произтичаща от националните съдилища (вж. делата *Любомир Попов*, §§ 104-107; *Найденов*, § 59; и *Мутишев*, §§ 103-11, всички цитирани по-горе).

42. Колкото до довода на правителството, че жалбоподателката не е предприела определени процедури по член 32 от ЗТСУ, Съдът отбелязва, че след влизането в сила на съдебното решение от 1997 г. жалбоподателката е изисквала имотът да бъде включен в кадастралния регистър (вж. параграф 12 по-горе), което през съответния период е било уредено в член 32 от ЗТСУ (вж. параграфи 14 и 35 по-горе), завела е редица съдебни иски с цел изпълнение на съдебното решение (вж. параграфи 16 и 17 по-горе) и е участвала активно в процедурата от 1994 г., като е подавала молби и е обжалвала предложените изменения на кадастъра (вж. членове 19-22 по-горе).

43. При тези обстоятелства Съдът счита, че жалбоподателката правилно е използвала достъпните ѝ средства за правна защита.

44. Съдът съответно отхвърля възражението на Правителството. Съдът приема също, че жалбата по член 1 от Протокол № 1 не е явно необоснована по смисъла на чл. 35 § 3 от Конвенцията, нито недопустима на други основания. Следователно тя трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

1. Становищата на страните

а. Правителството

45. Правителството твърди, че правата на жалбоподателката по член 1 от Протокол № 1 не са нарушени и че макар да се е сблъскала с някои трудности при възстановяване на собствеността върху имота ѝ, не е била обременена с прекомерна тежест. Правителството твърди, че държавата има широка свобода на преценка в областта на строителството, териториалното развитие и благоустройството, затова действията на държавните органи не противоречат на Конвенцията. Правителството твърди още, че правото на собственост на жалбоподателката е възстановено по силата на съдебното решение от 1997 г. и впоследствие не е било оспорено от властите. Нямало е причина жалбоподателката да предполага, че всички произтичащи от съдебното решение процедури няма да бъдат финализирани. Правителството не оспорва твърдението на жалбоподателката, че имотът остава невключен в кадастралния регистър и признава, че жалбоподателката не е могла да влезе във владение на имота си. Твърди се обаче, че правото ѝ на собственост не е нарушено, тъй като може да се разпорежда с парцела, както желае. Във всеки случай общинските органи са действали с необходимото старание и бързина – процедури по регистрация на имота в кадастралния регистър и отписване от актовете книги са стартирани скоро след съдебното решение от 1997 г. Забавянето на регистрацията се дължи на технически грешки в скицата от 1995 г. и на факта, че жалбоподателката не е върнала полученото от баща ѝ през 1956 г. обезщетение за отчуждения имот (вж. параграф 6 по-горе). Освен това е нормално държавните и общински органи да имат нужда от повече време за регистрация на имота на жалбоподателката, като се има предвид, че събитията са настъпили преди 40 години и в този период кадастралните и устройствени карти са претърпели изменения.

б. Жалбоподателката

46. Жалбоподателката твърди, че към този момент съдебното решение от 1997 г. все още не е изпълнено и че не може да се ползва от своето притежание. Тази ситуация продължава повече от дванадесет години – от окончателното решение на съда от 1997 г. до днес. Общината е била задължена да регистрира имота в границите, определени в съдебното решение от 1997 г. Вместо да стори това своевременно, общината е започнала процедура за изменение на кадастъра едва през 2004 г. – седем години след реституцията на имота на жалбоподателката. Въпреки тези изменения имотът и досега остава нерегистриран. Дори да се предположи, че след измененията от 2004 г. имотът бе включен в кадастъра, има забавяне от седем години между включването и възстановяването на собствеността, което не може да бъде оправдано. По този начин, макар собствеността на жалбоподателката върху имота да не е оспорена от общината, отказът да се регистрира имотът в кадастралния регистър нарушава правата ѝ по член 1 от Протокол № 1, тъй като без регистрацията тя не може да получи актуална скица на имота, необходима за продажбата на имота или за извършване на строителни работи върху него.

47. Относно довода на правителството, че забавянето на регистрацията се дължи частично на технически грешки в скицата от 1995 г. тя твърди, че като страна по реституционното производство общината е могла да оспори становището на вещото лице или скицата от 1995 г., но не го е сторила, нито е настояла, че скицата съдържа непълноти и грешки, и не е поискала да се определят различни граници на имота. Колкото до довода, че не е върнала полученото при отчуждаването обезщетение, тя твърди, че общината не е поискала връщане на обезщетението и не е оспорила правото ѝ на собственост на това основание.

2. Преценката на Съда**а. Приложение на член 1 от Протокол № 1**

48. Съдът отбелязва, че по силата на окончателното решение на Пловдивския окръжен съд от 23 октомври 1997 г. на жалбоподателката е възстановена собствеността върху една четвърт от парцел с площ 1 500 кв.м. (вж. параграф 10 по-горе).

49. Доколкото е разбираем доводът на правителството, че Окръжният съд е приложил неправилно Закона от 1992 г. и по-конкретно член 7(2) от него (вж. параграф 28 по-горе), тъй като не е взел предвид, че жалбоподателката не е върнала полученото от баща ѝ през 1956 г. обезщетение, Съдът отбелязва, че съответният кмет, който е бил страна по съдебното производство или Окръжният съд са били длъжни да

разгледат този въпрос в хода на съответното дело. Съдът ще се върне към този въпрос по-късно (вж. параграф 56 по-долу).

50. Тъй като съдебното решение от 1997 г. е станало окончателно и произтичащото от това право на собственост на жалбоподателката не е оспорено в съдебно производство пред национален съд, Съдът приема, че тя има „притежание“ по смисъла на член 1 от Протокол № 1.

б. Съответствие с член 1 от Протокол № 1

51. Съдът отбелязва, че правителството не оспорва правото на собственост на жалбоподателката върху имота, нито твърденията ѝ, че съдебното решение от 1997 г. остава изпълнено и че понастоящем тя все още е възпрепятствана да притежава изцяло имота и да се ползва от правото си на собственост. Правителството не представя доказателства, че имотът е отписан от актовете книги поради отпадане на основанията за актуването му като общинска собственост и че впоследствие собствеността е предадена на жалбоподателката.

52. При тези обстоятелства, макар да е неясно дали и доколко измененията в кадастъра от 2004 г. (вж. параграфи 18-24 по-горе) са решили проблемите на жалбоподателката, Съдът ще процедира на базата, че между съдебното решение от 1997 г. и настоящия момент има забавяне от около тринадесет години в процеса на възстановяване на правото на собственост на жалбоподателката върху имота и пълното ѝ възползване от това право (вж. параграфи 10, 46 и 47 по-горе).

53. Неизпълнението по вина на правителството на окончателно решение, признаващо право на собственост, или неоправдано забавяне на изпълнението на такова решение е равносилно на намеса в правото на мирно ползване на притежания и може да съставлява нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията (вж. делата *Рамади и други срещу Албания* (*Ramadhi and Others v. Albania*), № 38222/02, §§ 76-84, 13 ноември 2007 г.; *Нури срещу Албания* (*Nuri v. Albania*), № 12306/04, § 40, 3 февруари 2009 г.; *Найденев*, цитирано по-горе, §§ 72 и 85; *Мутишев и други*, цитирано по-горе, §§ 138 и 146; и *Любомир Попов*, цитирано по-горе, § 131).

54. Настоящото дело е сходно с горепосочените дела. Затова Съдът трябва да определи дали забавянето на пълното изпълнение на съдебното решение от 1997 г. и пречките пред жалбоподателката в този смисъл могат да се вменят на ответната държава и, ако е така, дали произтичащата от това намеса в правото ѝ на собственост е неправомерна, както твърди тя, и дали представлява непропорционална и прекомерна тежест (вж. делата *Бейлер срещу Италия* (*Beyeler v. Italy*) [ГК], № 33202/96, §§ 110 накрая, 114 и 120 накрая, ЕСПЧ 2000-I и *Кирилова и други*, цитирано по-горе, § 106).

55. Предложеното от правителството обяснение по настоящото дело за забавената регистрация на имота в кадастралния регистър е, че

жалбоподателката не е върнала полученото от баща ѝ през 1956 г. обезщетение и наличие на технически непълноти и грешки в скицата от 1995 г. в резултат от естествените затруднения, свързани със сложността на реституционния процес. Не се предлага друга аргументация.

56. Съдът отбелязва, че срещу жалбоподателката не е предявен иск в съдебно производство пред национален съд за факта, че не е върнала получения през 1956 г. в обезщетение имот и освен това общината никога не се е позовала на този факт като причина за неизпълнението на съдебното решение от 1997 г. (вж. параграф 11 по-горе). Общината е могла да повдигне въпроса в делото, довело до съдебното решение от 1997 г., или след това да заведе дело срещу жалбоподателката. Тъй като не го е сторила, не може да се счита, че има право да забави изпълнението на съдебното решение от 1997 г. поради неизяснени по същество причини.

57. Колкото до обективните причини, на които се позовава общината, Съдът съзнава, че изпълнението на съдебно решение за реституция на отчужден преди няколко десетилетия имот може да отнеме повече време, тъй като може да има за решаване усложнения от техническо естество (вж., *mutatis mutandis*, делото *Любомир Попов*, цитирано по-горе, § 122). Вярно е също, че общинските органи са положили усилия да намерят решение на ситуацията, възникнала в резултат от несъответствия в скицата от 1995 г. (вж. параграфи 13 – 15 по-горе), и да регистрират имота на жалбоподателката в границите, определени от съдебното решение от 1997 г. Тези усилия обаче явно не са дали желания резултат, тъй като имотът много дълго остава нерегистриран, а именно тринадесет години, и все още е неясно дали такава регистрация някога е била извършена. Освен това властите не са допуснали жалбоподателката да влезе официално във владение на имота, което правителството изглежда потвърждава.

58. Колкото до довода на правителството, че проблемите във връзка с пълното изпълнение на съдебното решение от 1997 г. се дължат на това, че жалбоподателката не е предприела стъпки в този смисъл или не е оказала надлежно и своевременно съдействие на общинските органи, Съдът отбелязва, че тази теза не е подкрепена с убедителни доказателства. Освен това Съдът повтаря, че макар да може да се очаква от ищец да предприеме някои процедурни стъпки във връзка с изпълнението на окончателно съдебно решение в негова или нейна полза, това не освобождава държавните и/или общински органи от задължението им по Конвенцията да предприемат по собствена инициатива, въз основа на наличната им информация, своевременни действия, за да бъде уважено съдебното решение срещу държавата. Когато бъде постановено съдебно решение в полза на лице срещу държавата, тежестта за изпълнение на решението се носи основно от държавните органи, които следва да използват всички налични средства

в националната правна система, за да ускорят изпълнението и така да предотвратят нарушения на Конвенцията (вж. *Бурдов срещу Русия (№ 2)* (*Burdov v. Russia*), № 33509/04, §§ 69 и 98, ЕСПЧ 2009-...).

59. С оглед на изложеното по-горе Съдът намира, че забавянето на изпълнението на съдебното решение от 1997 г. е по вина на държавните органи и съставлява неоправдана и без ясно правно основание намеса в правото на жалбоподателката мирно да се ползва от своите притежания, а правителството не показва пред съда, че намесата е оправдана от законна цел.

60. Налице е съответно нарушение на член 1 от Протокол № 1.

II. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

61. Жалбоподателката твърди също, че има нарушение на член 13 от Конвенцията, поради това, че не е имала на разположение ефикасни правни средства за защита във въпросната ситуация, особено като се има предвид, че българското законодателство не съдържа разпоредби за принудително изпълнение на съдебни решения срещу държавни органи.

62. Член 13 гласи:

“Всеки, чиито права и свободи, провъзгласени в тази Конвенция, са нарушени, има право на ефикасни правни средства за тяхната защита пред съответните национални власти, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи при упражняване на служебни функции.”

63. Правителството оставя твърдението без коментар.

А. Допустимост

64. Съдът отбелязва, че жалбата не е явно необоснована по смисъла на чл. 35, § 3 (а) от Конвенцията. Съдът отбелязва също, че жалбата не е недопустима на други основания. Следователно тя трябва да бъде обявена за допустима.

Б. По същество

65. Съдът припомня, че член 13 от Конвенцията гарантира наличието на национално ниво на правно средство за привеждане в действие на същността на правата и свободите по Конвенцията под каквато и форма те да са обезпечени във вътрешната правна уредба. Член 13 следователно изисква наличието на вътрешноправно средство, което да борави със същността на основано на Конвенцията „защитимо оплакване“ и да осигури подходяща компенсация, макар договарящите страни да имат право да решават по свое усмотрение по какъв начин да спазват задълженията си по Конвенцията по силата на тази разпоредба.

Приложното поле на задължението по член 13 варира в зависимост от естеството на оплакването на жалбоподателя по силата на Конвенцията. Независимо от това вътрешноправното средство за защита, което се изисква по член 13, трябва да е „ефикасно“ на практика и по закон. По-конкретно упражняването му не трябва да е неоправдано възпрепятствано от действия или бездействия на държавните органи на ответната държава (вж. между другите държавни органи *Аксой срещу Турция* (*Aksoy v. Turkey*) 18 декември 1996 г., § 95, *Доклади за решения* (*Reports of Judgments and Decisions*) 1996-VI и *Кудла срещу Полша* (*Kudla v. Poland*) [ГК], № 30210/96, § 157, ЕСПЧ 2000-XI).

66. Съдът се позовава на констатацията си, че в конкретните обстоятелства по настоящото дело съдебен иск по ЗОДОВ не би бил ефикасно средство за правна защита за конкретните оплаквания на жалбоподателката (вж. параграфи 38 – 44 по-горе). Освен това, макар че жалбоподателката се е възползвала от процедурите по ЗТСУ, усилията ѝ са останали напразни. Съответно жалбоподателката не е разполагала с ефикасни вътрешноправни средства за защита по смисъла на член 13 от Конвенцията.

67. Правителството не твърди, че българското право предвижда други средства, с които жалбоподателката би могла да си осигури изпълнение на съдебното решение от 1997 г. и обезщетение в този смисъл.

68. По този начин изглежда, по-конкретно, че българското реституционно законодателство, в т.ч. и Законът от 1992 г., не предвижда конкретна процедура за изпълнение на определения или съдебни решения, възстановяващи отчуждена собственост на бившите собственици. Лицата, които се сблъскват с пречки като тези в настоящия случай, не могат да получат съдействието на съдебен изпълнител, а възможността да се подават административни жалби не изглежда да е осигурила на жалбоподателката ефикасно правно средство за защита.

69. С оглед на горепосоченото Съдът намира, че е налице нарушение на член 13 от Конвенцията във връзка с член 1 от Протокол № 1.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

70. Член 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевщата страна.”

A. Вреди

1. Обезщетение за имуществени вреди

71. Като се позовава на делата *Брумареску срещу Румъния* (*Brumărescu v. Romania*) (справедливо обезщетение) [ГК], № 28342/95, ЕСПЧ 2001-I и *Кехая и други срещу България* (*Kehaya and Others v. Bulgaria*) (справедливо обезщетение), № 47797/99 и № 68698/01, 14 юни 2007 г., жалбоподателката иска държавата да вземе всички необходими мерки, за да възстанови изцяло правото ѝ на собственост върху имота в съответствие със съдебното решение от 23 октомври 1997 г.

72. Освен това претендира 513 270 български лева (BGN), равни на 262 434,81 евро (EUR), за пропуснати ползи от нереализиран наем. Претендира също 321 423,76 лева, равни на 164 343,89 евро, лихва върху горната сума. Представя становище на вещо лице за наема, който би получила за парцел от 1 500 кв. м в Пловдив за периода между 1 ноември 1997 г. и 10 юни 2009 г.

73. Правителството посочва, че за разлика от цитираното по-горе дело *Брумареску*, където имотът не е върнат на жалбоподателя, в настоящия случай съдебното решение от 1997 г. е имало ефект на възстановяване на собствеността на жалбоподателката и затова тя не е била възпрепятствана да го отдава под наем например. Във всеки случай претенцията на жалбоподателката е прекомерна.

74. Съдът припомня, че решение, установяващо нарушение на Конвенцията, поражда за ответната държава правното задължение да го преустанови и да компенсира последиците от него. Договарящите държави – страни по дело, по принцип са свободни да избират средствата, които ще използват, за да се съобразят с установило нарушение решение на Съда. Ако естеството на нарушението позволява възстановяване на предишното положение (*restitutio in integrum*), държавата ответник е тази, която трябва да го осъществи. От друга страна, ако националното право не позволява или позволява само частично да се премахнат последиците от нарушението, член 41 от Конвенцията предоставя на Съда правомощието да предостави на потърпевщата страна удовлетворение, което сметне за подходящо (вж. делата *Папамихалопулос и други срещу Гърция* (*Paramichalopoulos and*

Others v. Greece) (член 50) 31 октомври 1995 г., § 34, серия А, № 330-В и *Брумареску*, цитирано по-горе, §§ 19-20).

75. С оглед на констатациите си в параграфи 60 и 69 по-горе Съдът счита, че най-подходяща компенсация в настоящия случай би било премахването на всички пречки жалбоподателката да притежава изцяло и да се ползва от правата си на собственик в съответствие със съдебното решение от 23 октомври 1997 г. Така жалбоподателката би била поставена във възможно най-равностойно положение на онова, в което би била, ако нямаше нарушение на член 1 от Протокол № 1.

76. Въпреки изричното искане на Съда, страните не са го уведомили за настъпилите развития от 2004 г. досега. Затова Съдът не е наясно дали въпросният имот е всъщност предаден на жалбоподателката. Ако имотът не е предаден, като се има предвид, че правителството не твърди за съществуване на непреодолими пречки за предаването, и при условие че жалбоподателката съдейства на държавните органи, не е неразумно да се очаква, че премахването на всички пречки жалбоподателката да притежава изцяло имота си следва да стане незабавно.

77. Относно претенцията за пропуснати ползи от нереализиран наем, Съдът отбелязва, от една страна, че правителството не твърди, че българското право предвижда средства, с които жалбоподателката би могла да получи обезщетение в това отношение. На Съда не са представени доказателства за трайно установена практика на националните съдилища да присъждат обезщетение в производства по ЗОДОВ или по други дела. Затова Съдът не намира за установено, че в настоящия случай жалбоподателката е имала възможност да потърси и получи обезщетение за пропуснати ползи от наем в съдебно производство пред националните съдилища. От друга страна, Съдът не може да спекулира дали жалбоподателката би отдавала имота и получавала наем за него през целия период от 1997 до 2009 г., или би предпочела да го ползва например за собствени нужди, да го продаде или въобще да не го ползва. Съдът отчита също, че изчисленията за наема касаят отдаването под наем на целия имот, докато жалбоподателката притежава само част от него и поради това би имала право да получава само част от наема. Освен това Съдът отбелязва, че дори ако жалбоподателката бе отдавала имота под наем, тя би имала вероятно разходи за поддръжката му и за данъци, тъй като всеки приход от наем също би подлежал на данъчно облагане (вж. делата *Попов срещу Молдова* (*Popov v. Moldova*) (№ 1) (справедливо обезщетение) № 74153/01, § 13, 17 януари 2006 г. и *Кирилова и други срещу България* (*Kirilova and Others v. Bulgaria*) (справедливо обезщетение) № 42908/98 и др., § 31, 14 юни 2007 г.).

78. В заключение, Съдът не намира за установено със сигурност, че жалбоподателката е могла да отдава имота под наем до днешния момент и да получава претендирания пазарен наем. Съдът счита въпреки това,

че жалбоподателката е понесла известна загуба на възможност поради невъзможността дълго време да се възползва изцяло от имота. С оглед на тези съображения и решавайки по справедливост, Съдът присъжда на жалбоподателката 2 000 евро по този иск.

2. Обезщетение за неимуществени вреди

79. Жалбоподателката претендира също 10 000 евро за неимуществени вреди за изпитваните безпокойство и отчаяние в резултат от установените нарушения.

80. Правителството оспорва претенцията като прекомерна и необоснована.

81. Съдът намира, че жалбоподателката несъмнено е изпитвала безпокойство и отчаяние в резултат от установените нарушения. Решавайки по справедливост, Съдът ѝ присъжда 2 200 евро по този иск.

Б. Разноски

82. Жалбоподателката претендира суми от 4 200 евро за адвокатски хонорари за правната работа, извършена в производството пред Съда, 50 евро за пощенски разходи и 30 евро за канцеларски материали. Тя представя договор с процесуалните си представители и почасов график за 60 часа юридическа работа при почасова ставка от 70 евро. Иска присъдените по този иск суми да бъдат преведени директно по банковите сметки на процесуалните ѝ представители.

83. Правителството оспорва тези претенции като прекомерни.

84. Според практиката на Съда, жалбоподател има право на възстановяване на разходи и разноски, само доколкото е доказано, че са действително направени и необходими, и са в разумен размер. Съдът констатира, че разходите за пощенски услуги и канцеларски материали, както и част от адвокатските хонорари са покрити от предоставената на жалбоподателката правна помощ. Като взе предвид този факт, Съдът присъжда 1 500 евро по този иск.

В. Лихва за забава

85. Съдът счита за подходящо лихвата за забава да бъде изчислена на основата на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка, с добавени три процентни пункта.

ПОРАДИ ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ
ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* жалбата за допустима;
2. *Постановява*, че е налице нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията;
3. *Постановява*, че е налице нарушение на член 13 от Конвенцията във връзка с член 1 от Протокол № 1;
4. *Постановява*
 - (а) ответната държава да заплати на жалбоподателката в срок от три месеца от датата, на която решението стане окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията, долупосочените суми в левова равностойност по курса към датата на плащането:
 - (i) EUR 2 000 (две хиляди евро) за имуществени вреди, ведно с всички данъци, които може да са дължими от жалбоподателката върху тази сума;
 - (ii) EUR 2 200 (две хиляди и двеста евро) за неимуществени вреди, ведно с всички данъци, които може да са дължими от жалбоподателката върху тази сума;
 - (iii) EUR 1 500 (хиляда и петстотин евро) за разходи и разноси, ведно с всички данъци, които може да са дължими от жалбоподателката върху тази сума, платими директно по банковите сметки на процесуалните представители на жалбоподателката;
 - (б) след изтичане на горепосочения тримесечен срок до извършване на плащането върху горните суми се дължи обикновена лихва в размер, равен на пределния лихвен процент по заеми на Европейската централна банка за периода на забава, с добавени три процентни пункта;
5. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателката за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 19 юли 2011 г. в съответствие с член 77, алинеи 2 и 3 от Правилника на Съда.

Лорънс Ърли
Секретар

Никола Браца
Председател